

ORAL HISTORY

[My life]

Me bučav Ibrahim. Me som saranda thaj efa bâršengo. Murrni čhib si karbudžiicko, džanav em mečkarča, sose mi dej si mečkarka, mo dad si karbudžia. Maj but me bešlom katar o soj me dadesko, sose lesaha dej, mi tetka, mi mami, von istarena man. Katar mi dej, so duj mule, dej taj o dad lako. E dej ta o dad me dadesko istarela man, me soma jek čhavo, mo dad kerda samo man čhavo, em jek phen si man. Si kaj živisarav kate, andi kaja phuv, an' Tirana, o than si Bregoljubi, bučol kate, pinda ta panč bârša.

Katar mo dad em anglal kate sam šelupinda bârš katar o dad me dadesko ema o dad e dadesklo mule dadesko, šelupinda bârš ke kava than.

Aver so mangav te mothav tume – me kate barilo, an' kova than katara Bregoljubi me džav andi škola, gelom andi škola maškarutni dešuduj bârš, posle kerdom jek bârš andi škola, kerdom odmori, so si ni die man kate džal andi škola bari, em pala jek bârš iklistola i gilora, me kerdom sar kidipe i škola i kultura gadžikane, na na romani, sose lasaha džive, pala duj bârš e škola gelom andi ansambâl, andi gadžikani, kerdom ame, trin ansambâla. Živisardom sar rom, živisardom šukar. I kultura si munrri, naj te dav manušense munrri kultura istarav mae, kana trobul manuš te phučav, dav, e kultura naj ande imponacia te phene tu ker sar man, voj si kultura žal pala familija. Sar si tiri familija adjal džal i kultura. Si akana kaj tu san manuš ando kultura, čhavo iklel aver. So se katar o karno iklel i lulugi, katar i lulugi iklel karno.

Mo dad si jek rom, katar o rom, džungale roma, zorale roma, thule šoren. Va. Von mothovena kaj si je avile katari Kosovsko than, ama but bârša, o dad me dadesko kate, o dad lesko avilo othar, katari o Prizren, me ni džanav sigurno, kaja si anda' o muj. Mothav tumen, so si, o roma phirena, taj te avena, kaj te astarenla, kaj te bešel pherel anglal šel berš, šel pinda bârš othe istarda o than, soske von džanen, biknena, kerena, avile le o šukar than, ta ačhile. Mothoven, kaj phandile granica, phandile anglal but bârša, putajle, avile, gille akatar, amen, von mule kate, so se, lenge limora si kate, da si lenge limora kate, bešlo o dad mi dadesko kate. Prandisajlo kate, barilo kate, sose von je le peha. I traditta romesa si, kaj te džal e ciknen ma te mukhen le, ka lel le beha, sose dukhal le ko ilo. E traditta si.

E, o dad ženisajlo kate, em lja, sar mothodjom tume, mečkarka.

Mo dad phenela, če desa but lačhi, phene, kaj si lačhi, parni, me bendisardom la, phenel, džilom, manglom la ko dad lako, von ni mangela te dela la, sose tumen san karbudžija, amen san

mečkara. Mo dad jala pučala, mothovela mae, kaj ov la pučala, kaj pučla dali mange, voj phenela va, jov va, našlom, sose darasa ma te avel maškar amende čingara, ma te xasa, ma te., garadilom, phende, dživesa, nardam le manuš aver, ma rode če čheja so se dija la o Ramazan. Mo dad bučola Ramazan.

Phenel, če da živisardom but šukar, phenel, ili normalno, ni istarav godžate kaj than, phenel mo dad so me man bijanda pala deš bârš, mi phen bijandili pale deš bârš, deš bârš nisaj len, phenela, dej ta o dad phenela, muk la, so si voj ni kerel, mo dad phenel, me mangav la, te del o Del avel šukar, te na...

Pučava me dad, phen ma, sose man bučel Ibrahim. Sosi mo dad mi dako bučel Ibrahim, phenel, maj mule trin ciknore sose mangava te čhudav alav me dadesko. Sar mande isto. Von merena, so trin mulen. Me phendom, kaj ka ačhel andi falci ka ačhel Kutim tiro alav, ama čačipe ka ačhel Ibrahim, em othe, phenda, kana bijando tu avel Kutim. Phenda, tu živisardan, phenel mi dad, ni mulan, sar mruš.

Me ženisajlom. Sar ženisajlom? Me romnja dikhlom andi škola. Voj aver skola, me aver škola, maškarutni škola. Me ženisajlom terno, dešefta bârša. Me lav la kontakto, voj phenav, me mangav tut, me phenav – me mangav tut, la' la, e me dživil traditta me, sa lija mo dad mi dej, me liljom me romnja.

Živisarav but šukar, som trianda bârš, biš enja bârš kaj me sim mi romni manca, ni istarav gogjate kaj xan te marav la, te dav lasa vika. Aver, me sar manuš, dali godžiaver, dali dilo ni džanav, dali mislitarav, munrri godi kaj čače si kaja phendom me romnjake – ame ka kerasa samo trin. Ikliste jek čhej, duj čhave em phenav dosta, maj but bijandem, maj but čhorripe. Da, phare čorro som. Barvalo si o Del.

A but vreme anglal, amen ni xas mas čačuno, naj mas, sose andi kartička dena mas, e, ame san džuvde kate, ni mulom. Kaja buti avile akana. Kan' avili demokracia sar dilajli pe, sose mothovena tume, kaj Enver Hodža xa ando roj ano zlato, ke vov čorda, vov kerda, vov kava, vov kava... Kana mulo vov – rom, egiptiano, gadžo, turko so sa andi Albanija, sar rovena, em tri' dive sa rovena, kon phenel na, xoxaj pes.

Kaja e kava, so mothodom tume.

Recorded in Tirana (Albania) by Elena Marushiakova and Veselin Popov in 1999 from Ibrahim Likzelia.

[How the Sepetdzhides came to Albania]

Me sinom o Istrefi, isinom ano e Tirana, kaj bešava trianda breš.

Amen isinam erlie, avilam amen kati Turkija, Izmirendar. Akate, ame eftavardeš breš angle. Amen bešan po–angle Grekija. I Grekija amen keras, amen denas e gadžen, denas amen romen ke Turkija. Amare phure našti bešlje othe Turkija, soske o pani bilačo. Avile ti Albanija, ti Albanija avile akate, manjina, trašena, pal pale azan dikhle čororo thana, phudela othe, manjena te našena, no našti našena pal pale, se akate si o komunizm.

Ole iklistile Turkijata ko pampuri. Uklistile, em dene love, ale, saranda isi amende gav paš Grekie, i granica Grekijasa Albanija. Xulistile, o xav andar ti Albanija, dikhlen jek sar avel e drakhen, dikhlen si gonese misirkate maro, andar dikhlen misirkate maro, na xales lja kola, okole, katare pi godi, manjen te našen pal pale, aman o pampuri našlo, em ačhile i Albania.

Em akate, odoles' kaj anle love kati Turkija, lelel lendar i kaveria, i dâržava, ljal lenge love. Ačhile o phure, mule but čorore.

Amen o terne kerla but buti, sare o gadže, vi amen lela amenge po kheratna, em nakhasa na but lači. Sar o roma o avera kaj gelotar sar Grekija, sar Turkija, bešlam but čorore. ...

Anglal kato penda breš leljan pes grastenca, bikinena grasta, kinena grasta, bikinena šeja, geja, te na džana Turkija amare čhaven, kinena šeja, urjaimnjasa. ...

Angle keravel sevlja, keravel site, inkerava maro, axaloval, phire ando gava. Čadârdzie, čadârenca, phirena ame, maksimesa, xeresa, dikhlen lake.. soske se nanaj sigurija, e džasa gavesa, lel tutar xem tu grasta, xem tu xeren, xem so si ti mangin...bilačo avile, akana žanava. O but žene, amare roma na mangel love po droma. Amari rasca. Amen so kinasa, biknasa. Isi o čergarja čunfaul, žan, mangel po droma, žan mangel Grekija. Amari rasca našti mangel, amen si ladž maškar amenge.

Miri rasa – isi but kate jepkaš, penda xiljada si miri rasa.

Akate – Tirana – isi štar xiljade, štar isi Albasani, duj xiljade isi Pogradec, trin xiljade isi Korča, trin xiljade isi Bilišta paš granica ki Grekijake.

Šelbiš xiljade si amare roma.

Ali epkaš si miri rasa ka ale kate Turkija, andari Grekija.

Recorded in Tirana (Albania) by Elena Marushiakova and Veselin Popov in 1999 from Istref Pellumbi.

[How the Sepetdzhides came to Turkey]

Adikas vakerlas mange hem amaro hanamik, o Kufulas, hem mo dad. Atatürk džalas o okuli. Ama vov bešelasa ko khera. Na sine les dad, isine les daj. Phivii barjardas les i daj. O Roma bešenasa ko merjas, ko čadârja. O čhave ko merjas khelenas. Othe axade–pes Atatürkisar. O Atatürki ka džalas ko okuli, katar ko okuli džalas khere, kerelas po dersi, palal džalas ko čadârja, ko Roma. I romene čhavendžar amala sine, khelenas kokalos. Othar sora džak ko baripe ačhile amala. Mo dad, o Kufalas da, džanenas les, amala sine lesar, jekh phirenas, jekh khelenas, i romane čhavendžar jekh mandro xalas. Džanelas i kanzuren da, čunki vov da xalas kanzuren i Romendžar.

Isine ko Balanipe džengi. Akana o Roma, vakerlas mo dad, paše sinamas pandž xilia, sarâmâs nikištilam katar ki dar džengistar, lindam amare xeren, amare grasten, amare čadârja ladadam. Akana dikhas ti našas ko Xoraxanipe. Atatürkis džanasas les, ka sinamas xurdem sinamas lesar amala. Amen da leskere khereste sinamas. I daj leskiri, so sine delas amen, xasas. Lindam akana, našlas. Ama kana našlam, isine eme balame askerja, em xoraxane askerja. Amen o Roma isinam budžande. Isine amen duj bajrakja, jekh balamano, hjekh xoraxano. K'avasas, ka dikhasas i balamaneskires, vazdas balamano bajraki, vakerasas:

– Sasto t'avel i balamiskoro askeri!

O balamo vakerlas:

– Ajde, ajde, nakhen!

Tam avasas akana ko xoraxano askeri, nikavasas xoraxano bajraki:

– Sasto t'avel xoraxano askeri!

Von da vakernas amenge:

– Ajde, ajde, nakhen sigo!

Trin masek drom gelam, vakerlas mo dad. Adale trin masekende ka merenas amendar džene bile ko drom. Na sine so ti keras. Hemen jorganiskoro čaršafi nikaladas, pakjaradas i mules, xandžuvadas jekh gurumbula, parunasas les ko drom. Amen pale ko drom peras, džak ti avas ki Malatya. Ama ti Malatya isine bari jekh len. Von ka avenas akana, ko isi i gaveskoror en o baro, en o xulaj. Akana mi daj, isine la feredžes. Mi daj isine but šukar. Jekh purano dikhlas mi daja ka xalas mandro. Manglas la pi čhaveske. Nikadas sare i Romen katar ki len. Mi daja, mi baba, mi kaken, geldas len pi khereste o Gadžo. Akana o Xoraxane:

– Ningar tut, ningar tut!

Mi dajake. Mi daj na mangelas ti ningarel-pes. Ka dikhas la i kurdiskoro raklo, manglardas mi daja. Mi kaka na dine la. Ama von mangle mi daj, zorisa ti len la. Mo kak Atatürkiske kerdas telefoni. Sora Atatürki kerdas telefoni ko karakoli. Gele, mi daja, mi baba, linde la. Katar ki dar sora o Roma othar našle. Othar gele ko Mersini. Sare o Roma othe kidindile. Katar ki kurdijengiri dar, mi kaka mi daja dine la mi dadeste. Mo dad isine mi dajatar but baro.

Recorded in Izmir (Turkey) by Mozes Heinschink.

[My life]

Me sim Saiti Ali, rodome andari Priština, živasardem andi Priština bištajtrin berš. Pod pritiskom akala ze strane ..., so čeren akana, tumen džanen, kava Albancurja, kola, moraem te mukav saa životu. Tagani u to vreme, vo šedesetidruge godine silisarem ate ano Niš. Zaposlisajlem na železnicu na daržavjae, ala vozorja kerava.

Tad u to vreme naj savore roma gjal stručnika.

E postepenno, postepenno, stegnisardam disavo krov na glava e godova te vačarav tuče. Si man šovvardeš berš, rodžena sem četirdeste godina.

Jer, amaro pokolenie si târgovačko. Sa si târgovca. Pârvo čerela mo papo – grastenca, guruvenca, bakrenca, kolenca indžarela andaro Kosovo andi Grâčki gelora, bičinela len, stoka, gova ka. Katar gova pokolenie amaro pamtil pe, sar so si, so naj. Prenosisara jek avrese, o amare čhavendže, so čerda mo papo, so čerda mo dad, so čerava me.

Recorded in Niš (Serbia) by Lilyana Kovacheva in 1999 from Saiti Ali.

[How Our Nnames Were Changed]

Moru anav Margarita (Mânka). Ma daki sojski vakarna Jordanki ili Margjaloja. Prja–papus ti mi baba sjas pokrâscimi. Mi baba (mi daki dâj) Mânka, vakârnas lako Mânkula (me sim boldi opra la), pali mu papus sjas Jusein. On bešti eki gavisti Dragiževo.

On razprâjzjasas ma daki, mi dâj mangi:

“Mu papus sjas bešti eki gavisti Dragiževa. Ek drom u kmetos vakjarjas ma papuski: “Xajde ta bolastomin ta, ta na vakjarses Jusein ami Jordan, ma bolas tumin – tut Jordan, la Jordanka.” Kide ačilu. Su ta karân? Mu papus garajas pis trin zes andi cukinda. Kanato gelo pisku andu ker, alakli lis. Lini lin. Boldi lin. Nasila gapanili les ti leski kâzajin ti leska rumja ti bolnalin andi kangiri. Pala kadalis orenana lin i sovra kâzâjin andi da parni gadinua, maktilin miroza.

Pala kadalis todi ek bari sofra ta xan ti ta pen. Isjas but bajčanu. Kana lamadi ta xan – čazini but. U kâzaja kanatu doxali inkisti avriz, to lamaditâr ta gadil. Racilu. Kanatu geli puski andu ker i dad mu papus lela u savra gada ti tarlalin. Ka zaviselu vakjarjas gažan či u gada korkora tarli, ti u kazâja but čazini sukitu u Del na mangila ta ačan dasa, na mangila u Del ta vakârna lingi Jordan ti Jordanka. Gi u Del na prijamzila ta ačan das.

Pali sovra manuša, romja ti dasa, kide vakârna sovrânga kazâja ti lenga kazâja. Ti kide ma pirâl.

Mi dâj razbrâzas mangi kanatu la ma dâ aminda ta pokrâscizina min. U fašistja na manginas romani anava ti pokrâscijde u i amin andi kangiri. Moru anav sâs Mânka ačola Margarita, mi daj sjas Fata ačij Fani, isjas amin lična kartis ti pišizias, če sâm muxamedani.

Recorded in Sofia (Bulgaria) in 2000 by Ludmila Zhivkova from her grandmother Margarita Kuteva Lyubenova from Lyaskovets (born in 1925).

[The Story of the Flag]

E istorija e xamalengere znameske (bajrakeske), katar i diz Kjustendili.

Vakerdi katar e phuri nena i Pavlina. Hramosardi ko 10 oktombri 1999 berš.

Me siniom i Pavlina katar o Radomir, akheske phenen mange i Radomirka. Ule man dešupanč berš, kana prandesajliom me romeske, e Šakoske. Vov si katar o Kjustendili, alo jekhe bijaveste ko Radomiri pe bratučekeske, dikhljam amen lesa thaj iljam amen. Leskoro dad o Ibos sine šundo rom ande lengere dizjate ko Kjustendili, bare familijatar avel mo rom, si but šunde. Me romes sine cikne phrala thaj phenja. Kana prandesajle me žesta, ale neve borja, nanas kate te kidas amen savore. Adakheske amen me romesa ukliljam telal kirijate jekhe cikne sobičkate. Sines jekh phuri i baba Sajda, pašal late bešasas, jekhe rogozate sovasas, nanas amen sosa te učaras amen, šerandoro nanas amen. Sine but bari mizerija, bokhalipe, nangipe, pharo sines o vakâti, prosto sines o životos, nanaj sar akana moderno, udopstva. Ačuka sine, savka sine o životos, akana, kana anen borja čudinen pes so te kinen lake. Ama o manuša sines po–lače, pomožinenas pes jekh avres, sines manušikanipe maškar lende. Sine šukar tradicies, o roma apakjanas ko Devel, sine but Devlikane, akana o terne žana ki khangiri, ama te prostines mange, xoxaven po–but tutarda, mandarda. Slava e Devleske, kergjam butori me romesa, bijandile amenge šov čhavore, duj čhaorja thaj štar muršore, te oven saste, veste savorengere, thaj naj palal amareda. Sines butori, me žavas me sasa sa katar o pole, xrandasas, me romes sine vordon thaj grastoro, pal pale ačhilo xamali, kerelas buti tar o zadruges.

Kana aljom terni bori, pomnina, mi sasuj vakerelas mange, kaj i romani maxala uli palal ki bolnica, thaj katar i četiresta godina o roma lile te aven kake thaneste, te keren khera, ta ačuka barili i maxala. Mo rom sine but zoralo, kerlas, kerlas, kerlas butori, spotingjovelas, i kurka ačhovelas susli, golovoda upral leste. Jekhe šelesa pe pikeste, kergjam amenge kheroro, barjargjam amare čhavoren, kergjam lenge po jekh sobička, kergjam lenge po jekh dives bijavoro. Komunistja, komunistja, ama sine butori, o narodos na bešelas bokhalo. Cidenas zaemija katar o bankes, kerenas khera, bijava, akana o terne jekh koliba našti te keren. Žanca li akana, čedo, kaj o manuša bokhale bešena, po duj, trin dives maro na xana, nanaj len pares pe iljačja te len. Amen slava e Devleske na siam but čore, me čhaves isi magazini, žanca li kobore manušen dela veresija, me phenava leske, Sašo, de mo čhavoro, e čore narodos, amenda jekh vreme sijamas čorore, žanas savo si o čoripe. Me lava pensija, ama na resela mange te lav me iljacija lasa, šukar kaj me čhavore thaj me unukja podena man, te phurjarel len o baro Devel. Isi man trijanda unukja thaj dešuštar preunukja, but arakhena man te del len o Devel sastipe. Me xava xoli kaj našti te pomožinav lenge, akana siom nasvali, phuri, but nakhlo me šerestar, sinko, mule mange duj čhavore. Me da čedo te žav mange pašal lende, soske si mange kavka životos bilengoro. Me naj bare dušmanjen, te na del o Devel avka, šukar o Devel ikerel mo ogori. Man nanaj man khanilo ogi, na kergjom nikaske khanilipe akheske o Del ikerel man. Me čhavenda ačuka sikavgjom. Me sijomas zoralo, uxkijavas rano andi avin, šulavavas sasti ulica, žavas

bukjate, arakhavas me čhavengere čhavoren, pomožinavas me borjenge, ama akana našti, so te kerav?

Me romesa sine amen but lačo životos, loki te ovel leskiri phuv, ov mulo ki osamdese i pârva godina. Katar i phari buti peravgjas pe buke, oxto berš kirnijom lesa ko bolnices. But sine lačo dad pe čhavage, but dexelas len, delas len šukar vâspitanie. Arakhelas manda pe čhavenda but šukar. Ov šukar axaljovelas pes e gažencar, ola but uvažinas les, sine len leste doverie, denas leste o kličija katar o sklagija atar i Fabrika ov ladavlas o šikeri thaj poladav les. O phure romada but uvažinas les, o esnafija. Naj but kergjas buti sar xamali, ovkha vreme sine but xamalja ki maxala.

Panda kana uli i phurani maxala palal ki bolnica, phenenas lake “Usran dol” othe bešenas roma, xoraxaja, žuta, e xamalen ulo len družestvo.

O angluno inicijatori sine o rametlijas Selimi e Betkaskoro thaj e Saliskoro dad. Ov sine lenge šerutno. Ašal leske phenenas kaj vazdelas po panšel kila pharipe, but ulo zoralo. E kana mulo, loki te ovel leskiri phuv, ki devestotin i pârva godina ulo adavkha, o xamalija, leskere amala kerde o angluno zname thaj pišinde leskoro anav em leskiri snimka thovde. O xožas, o xoraxaj, okudingjas o zname thaj o lentes. O zname phiravelas o naj avtoritetno xamali. Mo rom si bijando ki dvajsi treta godina, sine les bišupanč berš, kana dinde o xamalja leste o zname, sine phurano, pharavdo thaj mo rom kergjas nevo, ama katar o phurano dikhljas thaj thovgjas palena e Selimeskiri snimka. O zname sines amende katar ki četirese i osma godina žik ki osamdese i vtora godina, biskaj na mulo mo phuro. Ko paluno drom ikalgjam les ki osamdese i vtora godina. But ikerlas mo rom e znameske, thovlas les ko moxto. Na delas o borja te axtaren les. Amen lesa biskaj na thovasas amen na axtarasas les. Ka uxtel mo phuro rano sabalinijasa, bi miro na ikalas o zname. Avka ovlas seko berš ko eftato dives ko Maj, ko dujto dives ko xerdelezi. Me lavas o parno čaršafi, ovda tergjolas e znamesa thaj e lentina ko moxto, samo ašal akheske sines. Avena o muzikankja, seko berš o Ljupčos, o rametlias, loki te ovel leskiri phuv, e Rumenskoro thaj e Džoniskoro dad. Bašalelas amare avlinjate kidenas pes savore xamalja, avenas o manuša kaj phiravenas o lentes, o phuro Aguši e Fatakoro thaj o Džepe e Zdravčoskoro dad. Khelenas jekh pharo xoros, mo phuro vodinelas e znamesa. Oturijadinasas i maxala thaj žasas ko phurano megdani karik ko Žemaili. Mo phuro thovelas o zname upre ko balkoni. Me buxljaravas o čaršafi tele ki phuv, o muzikankja bašalenas. Avenas o roma, anenas o peke šere katar o bakro e kurbanieskoro, xerdelezeskoro, kuzunakja, rakijčka, pares. O šere denas pes e phivle romnjenge, o pares e muzikake, a i rakijčka kidasas damažanende. O bašalne ingalnas amen žik khere amende, ikalavas, thovavas o masas ki avlin, ko dvoros, lavas marulja, keravas salata, bešenas o xamalja, me romesa xanas, piasas, khelenas xoros, vodinas e znamesa. Giljabenas, mo rom thovlas man te giljabav. But šukar tradicija sines čedo, mulo mo rom, muli lesa i phurani tradicijada. Akana varesave mangena te irinen i tradicija, ama nanaj sar so sine jekh vreme.

Recorded in Kyustendil (Bulgaria) by Lilyana Kovacheva in 1999 from Pavlina Ibova (born in 1929).

[My Life]

A kana kaj džasas e dromeste, ladavasas ko taliges, thovasas багаži andre, o grasta lače sine, vânetâ. O grasta pûskûlinca, miriklienca. Axavesa? Zilince, bašen o zija. Sar rešizas amen e Romenca, mo, bijava kerasa, xoroja kerasa, kaj dügeni džasa, pjasa, matjasa. Avena čhave, bašarna ko akordeoni, gajdes, xoroja bare kerasa, no? Či saj ko Rroma sinan? Axajljosa akana?

A gidja žanava. Me cignjarla belkim, džanavas odiya buti amare Romendar. Thasas ko taliges o pišota, džasas te keras akale gaveste, okole gaveste, buti kerasa. Amaro ternipe kidja gelo, mi phne, kidja gelo...

Si man duj čheja, duj čhave, unukja but. Unukja desetina, petnajset. ...

Morro bijav – sar Rromengo bjav. Kana ale te mangel man, morro dad mangljas mandar but love, mangin lendar. Leskoro dad delas o parades. O vakât kinena e borjake ruba, parni ruba, a kaki bori nikerla girlanda. A čejizi – deš gada, deš fustes, deš prestilkes, deš khosne. But lačo xizmeti. E krestnikoske багаži kinena. Krâstina petnajset čišta vzema toburki bahšiši len te del ko manuša. Podarâci kerena. Džasa panjenca, pe vasta te thon e manuša. Vs jako para čhivel ando pani, para čhivel ando pani. No o vakâci ko del pares, džal ki bori, proška. Axajljosa akana? Te rromes šukar mangesa, kandes muj te sastreste. Akidja amare Roma nakhenas, on bjava kidja kerenas.

Recorded in region of Dobrudzha (Bulgaria) in 1999 by Elena Marushiakova and Veselin Popov from nomadic Burgudži.

Romano žvdipe

Phare si mange te axaljovav me akalka disa e terne romane aktivisten. Jekh vreme, kana me keravas buti e partijake, sine man baro respekti romendar da gadžendar da. Mi duma sine phari, rodenas man o bare e diziakere, sa so planirinas e mahalake bi miro na lenas rešenje, pučenas pes mandar. Me but ikeravas lengiri politika, ama dikhavas e mahalake da te ovel šukar. Biskaj siomas me keravas bari organizacia, kidavas e manušen te iklen te den dobrovolno buti, a me arakhavas katar i obština o materialija em o mašines. Ačuka kergjam o kvartali obrascovo. Asvaltiringjam amare ulices, thovgjam ulična lampes, nakhavgjam šuži thaj melali kanalizacia, kergjam čitalište, detsko gradinka, učilište, zdravno punkti. Andi celo Bulgaria, katar savore romane mahales amari sines naj blagoustroime, šukar.

Phenena kaj sa o gadže kerena amenge diskriminacija, va ačuka si, ama but važno si amen o roma te žanas sar te braninas amen. Akana ka phenav tumege jekh istorija so uli manca. Miri familia sine napadnime ekhe gadžiater, so kerela buti ko xamami. Me phenav korkoro mange – ej dikh so ačola, tusa, te familiasa anglal te jakhende, ako našti te branines ti familia sar ka branines e romen andi mahala.

Jekh dives mi romni phenela mange:

– Kaj džas be romoreja, kaj phires sasto dives, kalka gadže ti godi lile te šerestar, to kher mukljan, te čhaven bistergjan. Avdives si lunie katar i parašuin o čhave ka džan ki sikavni amen khančik na kergjam. Na kingiam lenge šehia, na ingalgjom len ko hamami, ni lila ni molivia isi len ai bukiate da žav kana ka resas. Te na mangesa o sikavnia te aven khere e čhaven te roden, bari ladž te cidav.

– Ma šuvliar mo šoro, isines man hari buti e dizakere baresa, alo o gadžo te rodel mandar te dav anava e manušengere katar i mahala save na kerena buti. Ka bičhalen len bukiate.

– Tu avka dikh te keres o roma amenge te holianen, te phenen kaj tu keres lenge khanilipe muk kalke gadžen. Sostar ola na avene te roden em te len lengere anava.

– Tu but ma baš, aj le kide o gono te džas ko kurko te lav e čhavenge šehia em lila thaj te ingalas len ko hamami.

Man isi štar chave, duj džuvlja (Atanaska thaj Liliana) em duj murša (Koces thaj Bales). I Atanaska uli 10 beršengiri, o Koces 8 beršengoro i Liliana 6 beršengiri thaj o Bales 1 beršeskoro. Geljam andi diz, lilum e čhavenge so manglas pes, šehia, lila ingalgjom len ki sladkarnica, lilume lenge gudlipe. Pherde čantenca, thaj pherde vogenca geljam anglal o hamami. Liljam amenge biletia anglal te des andre i Sanka ikalgjas pe poskiatar šamia thaj phanljas e Koceskoro šero te nakhel

džuvliake. Šukar ama i gadži dikhljas adavka thaj na muklias te den andre:

– Ej so keren tumen, sostar dengiaren e murše čhaves paš ko džuvlja iklen avrjal naj te den andre – romani buti!

– Sostar te dav avri me liljom leski bileti, lava les manca kaj o dad leskoro našti ka thovel les šukar. O čhavo si melalo pal ko duj dive ki sikavni ka džal, ladžavo si te džal melalo – phenla e gadžiake mi romni.

– Iklen iklen avri sigo, o čhavo si baro našti te xulel e džuvlenca, tumen na axialjovena dumatar melalo pleme romano – irinla i gadži.

Šungiom sa so phengjas i gadži me romniake, mi romni kazdingjas mangla te marel e gadžia. Medani sose xoliasa phenav e gadžiake:

– Šun so ka phenav tuke, tu sijan thovdi katka te dikhes ti buti, a tu čhingar keres e romenca. Sa phenen kaj o roma si melale, va melale si salkendar sar tute kaj ipalsa len akhatar. Avka drom naj ka raznakhel pes tuke ačuka, tu na žanesa kas isi tut buti, me akana džava paš te bareste thaj ka mangav te čhuvel tut katar i buti. Te na arakhjovena andi Amerika sar othe so keren e negronca thaj athe te keren ačuka e romenca. Avka tu so kersa akatka akana mire romniasa si rasovo diskriminacia. Tut naj tut pravo te ipales len andral, kana len isi bileti. Žanca li kaj me akana ka džav paš e diziakoro baro o Stanko Dimitrov, me siom e partiakoro manuš, me kerav buti e partiake aj tu mi familija peraves tele.

– Šun, molinava tut, ma dža paš me bareste thoven i šamia e čhaveske ko šoro thaj den andre.

– Akana irin tut em šukar dikh me romnja em me čhaven avrevar te na keres lenge problemia. Thaj kana aven roma katar i mahala ov lenca lači, kaj te runepes mange o roma kaj keres lenge bilačhipe, me ka čhivav tut katar i buti.

Bangjargjas po šero i gadži thaj bešli pe thaneste em khančik na phengjas. Ama me thovgjom la thaneste. Aj ten a phenavas khančik mi romni ka marlas la, ama i gadži naj ka opravin las pes. Akheske phenava kaj o roma si važno te džanen sar te braninen pes.

Čačuni istorija katar o Kjustendili, hramome katar o Željko Kovačev, 74 beršengoro, romano aktivisto katar o terne berša.